

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 1	Стр. 381-387	Ниш	јануар - март	2010.
----	----------	-------	--------------	-----	---------------	-------

Приказ дела
Примљено: 11. 11. 2009.

Ратко Р. Божовић

АНТИСРПСКА ПРОПАГАНДА

Поред тога што је Слободан Вуковић већ написао запажену књигу са насловом *Како су нас волели*, он опет не мирује, него одмах проширује, темељније прорађује исти проблем и уједно користи потпуније теоријске изворе и искуствене податке.¹ У ствари, С. Вуковић пише нову књигу не само потпунију него уопште бољу од претходне са насловом ЕТИКА ЗАПАДНИХ МЕДИЈА (*Антисрпска пропаганда деведесетих година XX века*). И једну и другу књигу, без обзира на извјесне разлике између њих, могли би назвати *Ах, како су нас мрзјели*, само ако прелистамо сјећања у главама минуло вријеме урушавања комунизма и с њим и у њему распадање Југославије, једне, извјесно вријеме, респектабилне комунистичке земље. То вријеме испуњено разним догађањима, међусобним немилосрдним убијањима народа и грађана разасутих широм бивше Југославије и то истих оних који су колико је до јуче живјели под идеолошком флоскулом „братства и јединства“, тј. неком врстом „милосрдног заједничког живота“.

Све се то догађало пред будним очима моћних западних сила, одатле спремних на „одговарајућу“ (уздржавајућу или хитну) интервенцију у циљу остваривања својих егоистичких, негдје реваншистички усмјерених интереса, и уједно као за лијечење разбукталих рана протагониста ових мучних догађања. Наиме, међу те моћне силе уопште у свијету предњаче САД, а када је у питању посебно Европа онда је ту Њемачка самопозвана да сређује стање ствари југословенских (не)прилика. У томе јој здушно помаже Аустрија. Њемачка и Аустрија се присјећају значајних историјских година као што су 1914., 1941., па упоређујући их са 1989. и 1991., онда са 1999. и зато означавају Србију олако главним кривцем у разбијању Југославије. Ту лежи један такорећи невиђени парадокс, који се састојао у осуђивању неког (Србије) за исту ствар за коју су се сами енергично борили – разбијање Југославије као јединствене земље. У питању је, очигледно, политичко лицемјерје. А наспрам тога стигматизују Србе као главне кривце, као, лоше момке и непокорне судионике догађаја који ће услиједити на просторима экс – Југославије. Медији су примали информације као ургенције о припремљеној истини од својих политичких субјеката, које су их упућивале „ како треба мислити“ и, према томе, информисати свјетску јавност.

zeslo@t-com.me

¹ Слободан Вуковић, Етика западних медија: антисрпска пропаганда деведесетих година XX вијека. Нови Сад: ИК З. Стојановића, ИДН, 2009.

Већ у Уводу ове нове књиге, С. Вуковић прецизира нека објашњења свјетске пропагандне машинерије за употпуњено разумијевање друштвене појаве о којој је овдје ријеч, која се, у ствари, обрађује и приказује критичкој а не намјештеној и фризираној јавности, умјесто успостављања (зацртане) парадигме о томе како треба о југословенској кризи писати (извјештавати). Тако су од стране великих сила, на чијем челу неприкосновено стоје моћне САД, долазили упуту како треба видјети и још приказати задату ствар и судити стигматизацијом као „вјерним“ инструментом Србима за свеколико њихово „непочинство“. Судови засновани на интересима својих носилаца, како каже Мишел Фуко, представљају „идеолошке производе“ наметнутог дискурса „будући да су његови експоненти посједовали више моћи (захваљујући глобалној контроли масовних медија)“ (С. Вуковић, 2009:9). Дакле, С. Вуковић, у једној и у другој књизи, развија тезу о медијима као одлучујућим факторима у разбијању „старе“ Југославије. То се може прихватити, али само уз нагласак да је то њихова изведена моћ или „продужена рука“ моћи коју јој додјељују, односно позајмљују моћне политичке и економске свјетске силе. Иначе, Вуковић ће баш у Уводу подастрти аргументацију за такве ставове.

У поглављу Медији и званичници : узајамна зависност, као и у поглављу Медији у служби националних интереса, аутор исцрпно образлаже сложене односе између масовних медија и друштва, посебно медија и политичке власти, поготову унисоно извјештавање свјетских медија, нарочито када је у питању извјештавање о другим (друштвима), њиховим међусобним односима, посебно сукобима, као што су се нпр. одигравали 90-их година 20. вијека на гео-просторима экс-Југославије. Медији су се показали да нијесу нити независни нити објективни. Напротив, они напросто иду толико далеко у монструозности приказивања масакра људи над људима, када су у питању други – они непожељни, као да су Срби учинили нешто што апсолутно њесу учинили. Ради се о безобзирној стигматизацији Срба без било каквог опипљивог доказа, да би се „угрожени“ свој штићеник претварао у „жртвено јагње“ које страда од необузданог „реваншизма насилника“. А када је у питању свој народ и његово мњење, онда се и он сâм спасава од трауматског дејства својих жртава. Па да, нека нам неко случајно покаже масакрирање тијела америчких грађана као невиних жртава од стране терористичких напада. Ко је нпр. видио такво нешто за вријеме рушења облакодера (Трговинског центра на Менхетну) у САД?! Моћници из тога чак извлаче медијску корист путем вјеровања у оно што се, чињенички гледано, не може вјеровати. Да би се такво вјеровање што више утврдило и учврстило, носиоци таквог вјеровања једноставно се позивају на прошлост демонизованог народа истичући историјске догађаје који, по њима, компромитујуће дјелују на исти демонизовани народ. Једни од тако компромитујућих догађаја су атентат на аустријског престолонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву пред Први свјетски рат а други догађај се одиграо у оквиру своје отаџбине који представља монструозно убиство краља Александра Обреновића и његове супруге принцезе Драге Машин. Све то чине како би се више учврстила намјештена истина о једном народу (Србима) и истовремено осудио тај исти народ који се, по њима, историјски показао као немилосрдно осветољубив. Једноставно зна да убија како туђе тако и своје владаре. У употреби је облик типичног симулакрума када су у питању други, поготову они други који су изоштreno стигматизовани и тако приказани свјетској некритичкој јавности.

Чињеница је да су народи на подручју экс - Југославије у различито вријеме играли улоге у међусобним односима, а које су се одигравале од једне до друге крајности, од оних идеолошки означених флоскулом „ братства и јединства“ до оних геноцидних у односу на друге (Усташе према Србима у Другом рату). На бази тога тињали су и у одређеним околностима се будио реваншизам једних према другима. Француска ауторка Доминик Шнапер фокусира те такве односе на просторима бивше Југославије, истичући како су друштвене групе које су биле непосредно повезане са влашћу учествовале у стварању југословенске нације да би се исте те групе послје 1970-их година сепаратно враћале у сопствену изолованост. А послје урушавања комунизма присуствовали смо „националистичким ревандикацијама етничких скупина које је регруписала била држава чије су границе биле нацртане послје Првог свјетског рата, или тако да насрћу на суседе, што је за последице имало узајамну мржњу и насиље“ (Д. Шнапер, 1996:139).²

Отприлике, шта год се десило да се десило у било којем подручју морала је у то бити укључена Србија, посебно у област међусобних сукоба. Србији је, у ствари, унапријед припремљена „оптуженичка клупа“, што ће С. Вуковић веома увјерљиво детектовати и образложити „ ...А у складу са познатим пропагандистичким ставом да се најбоље прима прича измиксована од истина (најчешће селекционисаних) полуистина и лажи, може се боље сагледати и донекле разумети зашто се у јеку антисрпске пропаганде на телевизијским екранима смеђују лажне или полуистините приче са сценама хрватских и муслиманских патњи током босанско–херцеговачког рата којих је неспорно било, јер нема рата (а нарочито грађанског) у којем нема страдања цивилног становништва“ (С. Вуковић, 2009: 58-59). Карактеристичан случај се десио на пијаци *Маркале* у Сарајеву када је подметнуто Србима да су учинили нешто што нијесу учинили – испалили ракету на недужан народ и направили прави масакр над истим тим недужним народом (муслиманима), умјесто праве истине да су то учинили (жртвовали свој народ) сами муслимани да би подметањем нечасног чина противнику (Србима) наудили код међународне заједнице. Новинар Бернар Волкер преурадио је са објављивањем непожељне истине која није у интересу ратне пропаганде и манипулације са ратом и људима (ратницима) у њему, нити је у интересу намјештених резултата сукоба на экс - југословенској територији. Углавном, уредници и новинари морају ускладити „своје мишљење“ са владајућим мишљењем својих влада. У томе масовни медији посједују извјесну моћ, али не и основну и директну, него изведену или продужену моћ својих влада и других институција политичке власти, било на унутрашњем било на спољашњем плану. Тиме се конструише једна „нова реалност“, а која, у ствари, није реалност него иреалност. У том погледу су евро-амерички медији дјеловали синхронизовано у измишљању „истине“ о Србији и не само о њеном руководству него такорећи о цијелу народу. Отуда и „присвојено право“ да том истом народу могу чинити шта год хоће.

У Европи су се њемачки и аустријски медији (а ко би прије њих) побринули да предузму диригентску палицу оркестрирања са „изабраним европским јавним мњењем“ и ако затреба припомогну Американцима и што брже их подрже у сатанизацији једне државе (Србије), поготову њене политичке

² Шнапер, Д. (1946), *Заједница грађана (О модерној идеји нација)*, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића

елите. У Њемачкој и Аустрији, отприлике се лако буди реваншизам када су у питању Србија и њени грађани. И не само пијаца Маркале у Сарајеву, него још и улица Васе Мискина, па Рачак на сличан ако не на истовјетан начин, пошто су се и један и други догађај догодио да би се што више сатанизовали Србија и њени грађани и тако манипулисало свјетским јавним мњењем. Свјетски моћници су, дакле, путем *антисрпске пропаганде* једноставно бесправно осудили Србе и Србију за најнехуманије радње у једном ксенофобичном рату свију против свих. Великим силама стално је фалио довољан број монструозних радњи Срба противу Муслимана, Албанаца, Хрвата како би не само „подигли глас“, него и „мач“ и довели их „спознању права“. Зато је коришћена техника подметања „кукавичјег јаја“ урадком што монструознијих радњи (чак масакрирањем самих себе) са намјером подметања Србима да су то урадили они, како би их што више оцрнили. С. Вуковић методом утврђивања објективних чињеница показује на овим карактеристичним случајевима сву пристрасност и нехуманост наредбодаваца и извршилаца, као што, такође, показује колико још може да протјерује истину и то пред отвореним очима свјетске јавне сцене.

Углавном, велике силе су, по сваку цијену, настојале да спроведу у дјело раскомадавање већ бивше Југославије, и подреде сваки дио зони свог утицаја и тиме „осавремене метод“ остварења неоколонијализма. Американци су у почетку чекали, односно мање су се мијешали Европљанима, да би им напосљетку готов плод („зрела крушка“) пао у руке. Стално су без попуштања своје пажње, водили медијски рат, гдје су се све информације европских моћника, на крају крајева сливале у „бездани океан“ америчког интереса. Медији су напросто губили било какву аутономију јер је такорећи сваки медиј усаглашавао свој став, што С. Вуковић добро запажа, када каже да „између изјава највиших званичника, извјештавања утицајних медија и чињења владе постоји, што ћемо током излагања детаљније видети, дубока међузависност и узамјамни утицај“. Даље усаглашавање, уз свјетску хијерархијску лествицу све од мале Аустрије па до моћних САД иде једноставније, чак и сигурније када је у питању вјеровање у своју исконструисану истину.

У другој књизи С. Вуковић као да се сналази нешто боље него у првој. Али, ипак се ради о томе да су једна и друга књига добре и надасве изузетно интересантне. Чињеница је да је друга књига комплетнија како по податртој аргументацији о теми којом се бави у једној и другој књизи, као и по потпунијем коришћењу теоријских извора и искуствене грађе и на крају уређеније опремљеној научној апаратури „Остала је, како каже аутор, непромењена основна нит, само што је излагање поткрепљено са више примера, уз појачану аргументацију и нова тумачења, односно покушао сам да документованије прикажем како су западни медији и званичници, вођени сопственим предрадама, анимозитетима, геостратешким и политичким интересима, представили узроке и ток збивања уочи и током разбијања распада друге Југославије“ (С. Вуковић, 2009: 5). Свему овоме треба додати да Вуковићево истраживање директно задире у срце проблема – разградњу једне друштвено–политичке заједнице каква је била друга Југославија. Тиме оно поприма потпуну друштвену оправданост и научну релевантност.

Посебна пажња у овој студији поклоњена је њемачко – аустријској и америчкој политици а не само штампи како то аутор означава. Није у питању само штампа него уопште медији. Њих прати, иако нешто уздржаније, политика „старе моћне даме“ Велике Британије, иначе претече индустријализа-

ције и једног од твораца политичке демократије и вјеште дипломатије, нај-моћнијег колонизатора и може се рећи, првог глобалистичког освајача.

Њемачка и Аустрија су се показале као непринципјелни реваншистички нападачи на Србију и српски народ приписујући му кривицу за скоро све што се догађало на просторима Југославије крајем 20. вијека. Слободан Вуковић је одговорно детаљно пребирао главне њемачке и аустријске медије, тј. њихово извјештавање које иде са дисциплиновано–послушном сарадњом са политичким властима својих земаља, гдје се, у ствари, показао *corpus delicti* објективног приказивања „своје истине“ о другима. Такав однос према другом, трећем или ко зна којем изазива осјећање неправде другог према себи, гдје се и код њега губи онда осјећај правичности према тако супротстављеној страни. То може завести и самог тумача (херменеутичара) таквих стања ствари, па да и он бар навија за једну (обично своју) ствар или страну. Можда је у том погледу понешто промакло С. Вуковићу, поред добро урађене анализе и тумачења ових не-свакидашњих појава које су се догађале на просторима ондашње Југославије.

Ако је став Њемачке и Аустрије против Србије и Срба очекиван, што се не може или се пак мање може рећи за став САД. Зато се поставља питање: „Шта би Американцима да се тако окоме на Србе?!“. Без обзира на њихову почетну уздржаност и залагање за очување цјеловите Југославије, ипак је то, све су прилике, био више акт дипломатске игре него истинска воља или наmjера америчке политике. Такво тумачење понашања моћних САД има верификацију у понашању „старе даме дипломатије“, данас далеко мање моћне Енглеске. Енглеска очекивано на почетку уздржана, ипак брзо заузима став осуде Срба и Србије за све и то не само за оно што су учинили, него чак и за оно што су учинили њихови противници. Тако је Србија постављена на „распећу“ и то таквом од којег јој нема спаса („васкрсења“) како за оно што се догодило тако и за оно што се уопште није догодило. А недогођено ће се опет ипак догодити, ако не у стварности, а оно ће се догодити у усијаним главама свјетских моћника.

Нијесу не интересантни примјери из арсенала ратова које су водили моћни Американци када они доживљавају „бумеранг ефекат“. Од мноштва примјера један је, по приказаном филму *Рамбо*, када вијетнамски ветерани услед контаминације средствима еџент оранџ (*agent orange*), постају жртва сопствене владе (Д. Келнер, 2004: 109). Други примјер је још драстичнији када се подмеће да је неко (други) учинио нешто ужасно, а што уопште није учинио. Д. Келнер је забиљежио, поред осталог, случај са бебама и то недоношчадима у инкубаторима, када „истинити“ Американци подмећу Ирачанима да су то учинили. „Да би помогла демонизацији Ирака, једна група је, под руководством Кувајтске владе, финансирала пропагандну кампању, коју је водила америчка фирма за односе са јавношћу, Hill & Knowlton. Они су измислили ирачке злочине у Кувајту, као што је убијање недоношчади, која су наводно извађена из инкубатора и остављена да умру на поду“ (Д. Келнер, 2004: 343-44)³. Да би та радња изгледала што вјеродостојније, Американци у заједници са Кувајтом, послужили су се свједочењем са сузама једне тинејџерке (ни мање ни више до „анонимном“ кћерком Кувајтског амбасадора у САД) пред Одбором Конгреса за заштиту људских права. За исту ствар су искористили једног стоматолога, који је у улози гинеколога, лажно свједочио да је

³ Келнер, Д. (2004), *Медијска култура*, Београд, КЛИО

сахранио 14 одојчади, које су „непријатељски војници избацили из инкубатора“. Но, не постају они само саможртве у свом директном ратовању, него, на специфичан начин, индиректним путем, када се наметнута „истина“ (за коју су се непровјерено сами залагали) једноставно објелодани као отворена лаж (примјери: Улица Васе Мискина, Маркале, Рачак), на просторима југословенских ратишта 90-их година 20. вијека.

А тек шта рећи о „објективистичком „тумачењу и оправдању својих „пацифистичких ратова“, које воде саме САД или заједно са савезницима? Како се опет рат велича преко филма („Рамбо“) и одржава тинејџерска агресивност, све у име демократије коју они заступају и намећу читавом свијету. То ће нам Даглас Келнер пластично приказати: „Представљање `непријатеља` као апсолутно злих људи који морају да буду елиминисани, унапријед је означило ову агресију Сједињених држава као „добро“. Храбри ратници подржавају хероизам холивудског ратног спектакла и окружени су истом популарношћу као Рамбо и јунаци из филмова. Штавише, Рамбо и остали филмови на тему повратак–у–Вијетнам артикулишу конзервативистичке империјалистичке/милитаристичке фантазије, које затим транскодирaju регановске антикомунистичке и промилитаристичке дискурсе“ (Ибид., 130).

На крају књиге *Етика западних медија*, С. Вуковић у одјелку под насловом *Етилог: сатанизација Срба* врши сажету али и оштру рекапитулизацију суштине Западних медија као непрофесионалних и необјективних и још, уз то, грубо нападачких на један историјски познат народ. У ствари српски народ је стигматизован до те мјере да му нема спаса без обзира на то што је то историјски народ који се вјековима борио за освајање слободе од поробљености великим силама. Наиме, Срби су доживјели судбину да се не могу – због интереса великих сила и то не само оних који су стално тежили да их покоре, него чак и од оних који су се приказивали као савезници и браниоци – показати онаквим какви јесу, пошто су унапријед жигосани као историјски и цивилизацијски недорастао народ.

Сатанизација зна ићи до таквог чак неспретног подметања Србима да су радили најпогрдније и најнехуманије радње и то још у неприродно великом броју, као што је бројка силовања муслиманки која се пела и до 120 000, што је заиста немогуће. Такође се пела бројка монструозног убијања невиних дјецe и то тако, како аутор са сарказмом каже „да са смрћу живи“ 26.000 дјецe. А већ је познато да су у том нечестољубивом акту највише баш страдале Српкиње. Толико се далеко ишло у подметању Србима да је истицано како Срби после силовања масовно убијају силоване жртве (силовање за убиство), да би се на другој страни остајало у животу, 30 000 трудних муслиманки (силовање за живот). Или једно посебно карактеристично силовање покушано је да се подметне Србима и то као да су силовали муслиманку „у сред бијела дана“ пред 1500 очевидаца на стадиону (који не постоји) у Маначи.

И феномен (да не кажемо баук) комунизма погађа Србе, чак у разним (да не кажемо свим) ситуацијама, гдје су баш Срби стигматизовани у односу на комунизам у различитим историјским условима: прво, Срби су у комунизму проглашавани као ситносопственици који су, по природи ствари, против комунизма и друго, са распадом комунизма супротно су означавани тј. као окорјели комунисти антидемократски настројени, прије свега, зато што су били за заједничку државу (Југославију), за разлику од дојучерашње „западне браће“ који су хтјели да скину комунистички „јарам са врата“ и да се ослободе своје

„источне браће“ и живе самостално у својој демократији. У том контексту код Срба и у вези са њима јавља се један специфичан парадокс, гдје упоредо са живљењем субмисивне ауторитарности (поданичког величања својих вођа), јавља се, приписивање народу и „грађанину“ да су (у)чинили нешто што су већ учиниле те такве вође, па се тиме једноставно и једнострано један народ проглашава геноцидним. То је апсолутно нетачно и представља подметање одређеном народу да је геноцидан без икакве аргументације за то. Масовни медији разрађеном манипулацијом свјетским јавним мњењем, превасходно прилагођени мишљењу политичке власти у својим земљама, граде свој имиџ, још сензационалистичким информацијама (у ствари, дезинформацијама) до-лијевају „уље на ватру“ необавјештеном свијету, гдје се формира једно некритичко мњење које све прима „здрово за готово“.

Читавао вријеме 90-их било је вријеме међусобних ратовања на просторима экс-Југославије. Чекао се завршетак са сређивањем ситуације на Косову и Метохији, што је за Албанце представљао један нови почетак (*in statu nascendi*). Све у свему, Срби су такоређи оспоравани скоро од читавог свијета и то на троструко парадоксалан начин, једном су проглашени разбијачима экс -Ју и то од главних свјетских моћних разбијача, другом, одузето им је право на сопствену територију да би другима, опет на њихов рачун, то право било бесправно обезбијеђено и треће, осуђене су, поред С. Милошевића, све остале политичке и војне главне личности. Неке из опозиције, као што је В. Шешељ, суде за вербални деликт, гдје суђење такоређи траје дуже него што може бити изречена, по праву, казна.

Слободан Вуковић је написао једну веома вриједну и корисну књигу, која ће сигурно побудити будну пажњу не само научних него уопште интелектуалних кругова како оних који се слажу са изнесеним мишљењем и ставовима у књизи, тако и код оних на супротној страни који се унапријед, без изнешене аргументације, не слажу са таквим мишљењем. Све су прилике да ће бити значајан број оних који ће помно испитивати (критички) књигу како би објективно сагледали проблем који је очигледно изнешен на увид критичкој јавности. Дакле, Вуковић је урадио једну својеврсну научно провокативну студију, која ће сигурно изазвати пажњу интелектуално – критичке јавности. Смјело је ушао у проблем који је прво деликатан, па онда веома комплексан, гдје му је била потребна добро коришћена социолошка имагинација у смислу успешнијег сналажења у рјешавању и излагању овог изразито сложеног проблема.

* * *

Вуковић није зазирао од саопштавања истине, па ма колико она била политички (нарочито национално) деликатна и посебно се косила са мишљењем (у тренду) свјетских политичких моћника као и ставовима њихових медијских „истомишљеника“.

За похвалу је Вуковићев приступ у проучавању овог веома сложеног феномена, гдје је храбро и енергично направио двије књиге *Како су нас волели* и *Етика западних медија*. Књиге су, може се рећи, исте а опет толико различите, да им се у погледу наслова не може ништа приговорити. У ствари, овај особен приступ у стварању двије књиге и то једне за другом о феномену, истовремено истом а опет различитом, обрађеном и по садржају и по форми, тако да су се „морале“ појавити двије књиге са различитим насловима, што, такође, представља посебну оригиналност.